

DELA VSKA PRAVICA

Glasililo krščanskega delovnega ljudstva

Izhaja vsak četrtek pop. v slučaju praznika dan poprej — Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva c. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo

Posamezna številka Din 150 — Cena: za 1 mesec Din 50, za štiri leta Din 1500, za pol leta Din 300; za inozemstvo Din 70 (mesečno) — Oglaš: po dogovoru

Oglaš, reklamacije in naročnina na upravo Delavske zbornice, Miklošičeva cesta 22, I. nad. Telefon 2265. Štev. čekovnega računa 14.900

Zadružništvo

Zadružništva niso ustvarili teoretiki, ampak praktiki. Prvi so bili ročalski pionirji-tkalci, ki so se imenovali pravične. Šele za praktiki so prišli teoretiki, ki skušajo raziskati zadružno polje.

Nekaterim je zadružništvo le sredstvo za dosego namena. To so predvsem oni zadrugarji-individualisti, ki hočejo živeti z manjšimi stroški.

Nekaterim je le cilj za dosego boljšega gospodarskega reda. Drugi zopet vidijo v zadružništvu tisto gospodarsko obliko, ki je sposobna, da zgradi popolnoma nov gospodarski red. In sicer tak red, iz katerega bodo izločeni vsi kapitalistični interesi. Pri tem novem gospodarskem redu morajo imeti ljudske potrebe glavno besedo, glavno težišče mora biti v skupnosti.

Namen zadružništva je torej dvojen: vzgojiti ljudi za tak gospodarski red, ki bo slonel na skupnosti, in v praksi pripravljati pot takemu gospodarskemu redu.

Zadružništvo kot izhodišče za nov gospodarski red je važno zaradi tega, ker obsega v sebi vse tiste pogoje, ki so v skladu z vsemi naravnimi in nravnimi lastnostmi človeka. Zadružništvo zahteva sodelovanje vseh članov človeške družbe. Prav nobeden ni izvzet od te moralne dolžnosti. Toda te moralne dolžnosti ne izvaja zadružništvo potom diktature, ampak po svobodni odločitvi. Ravno v svobodnem delovanju vseh in v svobodni odpovedi tega, kar je v škodo skupnosti, je moč in vir zadružništva. V tem je bistvo zadružništva. Vsaka še tako lepa in visoko moralna zamisel se zmaliči in postane karikaturna, ako se v praksi ne izvaja v smislu glavnih principov.

Zato je pa tudi razumljiva aktivnost in živo spremljevanje vsega zadružnega življenja z naše strani. Ni brez opravičbe nekdo napisal, da je poznal med katoliškimi elementi prave zadružne cilje edinole dr. Krek in da jih današnji voditelji zadružništva manj poznajo. Saj smo mogli opaziti po vojni pojav, da so pričeli zadrugarji postavljati zahtevo, naj se čisti dobiček zadrug razdeljuje med članstvo. Oboje je bilo sad nepoznavanja bistva in ciljev zadružništva. Zadružništvo pač nima namena pomagati poedinčam do čim večjega dobička, ampak ima višje naloge in cilje, ki smo jih zgoraj v kratkem orisali.

Kapitalistično usmerjeni krogi dobro vedo, kaj je bistvo zadružništva. Zato so nedavno trgovski krogi napovedali konzumom boj. Ali ne bi bilo naravno, da bi se vsi zadrugarji postavili v brambo konzuma? Tega pa nismo opazili. Brali smo nekaj obrambnih odgovorov v »Slovenec«, »Narodnem gospodarju« in »Pravici«, marksistična glasila so pa mirno prezrla vse napade, četudi imajo marksisti precej razvito zadružništvo.

Po vojni je zrastle precejšnje število naših delavskih zadrug. To nas pa ne sme ovirati, da ne bi posvetili svojih moči tudi procvitu najstarejše in najbolj razvite naše organizacije: ki je konzum. Iz tega namena smo morali v zadnjem času poudariti nekatere stvari, ki so se nam zdele potrebne poudarka — to je: **Da je premalo dobrih konzumarjev, da ni opaziti iniciativnosti, ki bi bila potrebna posebno v času krize, ko bi morala biti delavska gospodarska organizacija prožna in občutljiva za vse pojave in nezdrave razmere delavca. Konzumarji-delavci in nameščenci nočemo, da bi postal konzum le veliko trgovsko podjetje in bi uničeval trgovce, ampak hočemo, da konzum v polni meri izpolnjuje svojo nalogo in se pripravlja, da prevzame v bodočnosti ono mesto, ki mu ga za**

Bridkosti polna obletnica

Te dni smo obhajali vsi Slovenci obletnico smrti nadškofa Frančiška B. Sedeja. Pokojni cerkveni knez je bil ena najsvetlejših osebnosti katoliške Cerkve. Zato je bil tudi pravi voditelj svojega naroda. Vsak Slovenec, zlasti pa goriški Slovenec, četudi bi bil veri nenaklonjen, klone svojo glavo pred veličino nadškofa Sedeja.

Umrlí knez dokazuje in spričuje, da je neresnica, da ne bi mogel biti dober katoličan tudi dober sin svojega naroda. Fašisti so strli vse voditelje slovenskega naroda. Le nadškof Sedej je stal neomajan in trden kakor kraški hrast. Najbolj strupeni naklepi fašistov niso mogli ukloniti tega velikana. Vso to borbenost, neustrašenost in ljubezen do svojega ljudstva pa je črpal iz Gospoda in njegovega evangelija. Iz resnice, ki temelji na naravnih in nravnih zakonih, da ima vsak, tudi narod, pravico do eksistence in do svojega lastnega izživljanja. Še bolj pa temelji ta resnica na naročilu Kristusovom: Pojdite in učite vse narode...

Ko bi danes zopet stopil na zemljo Kristus v svoji nekdanji podobi in bi nadziral, kako se izvršuje ta nauk, bi opletal s svojim bičem veliko posvetnih dostojanstvenikov, pa tudi marsikateremu cerkvenemu voditelju ne bi bilo

prizanešeno. Poganom oznanjujejo Kristusov nauk v njihovem narodnem jeziku, le v sredi kulturne Evrope je to zabranjeno.

Goriški nadškof Sedej je padel sicer, toda ta padec le še bolj povišuje njegovo veličino. Umaknil se je le, ker mu je bilo obljubljeno, in sicer od take strani, da je lahko, da, skoraj moral verovati, da se bo obljuba tudi izvršila, da bo namreč njegov naslednik osebnost, ki bo znala čuvati versko svobodo in svobodo verskega udejstvovanja slovenskega naroda. Da je stopil preko vseh predpisov na mesto nadškofa Sedeja renegat dr. Sirotti (Sirotič), je tudi poglavje zase. To že povzroča neprijetne odmeve v srcih vernikov in rezultat se kaže v tem, da je prestopila cela naselbina goriških beguncev v pravoslavje. So lahko razni izgovori, mogoče tudi tehtni. Toda je meja, do katere smejo iti voditelji, tudi cerkveni. Če jo prekoračijo, je zlo. Umrlí nadškof je imel prav, ko je govoril: Hudo bo, hudo...

Pišejo, da je bil nadškof Sedej zadnji slovenski pastir slovenskih vernikov na Goriškem. Mi pa trdno verujemo, da ne bodo žrtve in prošnje mučenika nadškofa zastoj in da bo še zasijala zarja svobode nad solnčno Goriško.

Kriza in mi

Pred zimo stojimo in nov strah nas navdaja: strah pred povečano krizo in večjim gorjem. Konec poletne in zimske sezone je in število brezposelnih se bo povečalo. Bankirji bodo napravili svojim blagajnam še večje zapahe, navadni državljanji se bodo še bolj previdno zapirali v stanovanja pred tuji; javna varnost pada. Po mestih bo krožilo več in več ženskih postav, pomnožile se bodo vrste prosilcev, pa tudi vlomilcev in tatov. Kot v uvod zimskemu blagostanju beremo o »drznih vlomih v sredi mestac.

Ugibamo, koliko bo letos brezposelnih. Strah nas je pričakovane številke. In v tem strahu in ne toliko iz socialnega in človečanskega čuta se zbirajo razne konference, ki naj rešijo problem brezposelnosti. Na konferencah se govori predvsem o tem, kako dati brezposelnim podporo, kruh in denar. — Razpravlja se čisto tako, kot razpravljajo že desetletja krščanske karitativne organizacije, ki imajo lep namen podpirati predvsem one reveže, ki si ne morejo sami služiti potrebnih sredstev in so za-

radi tega odvisni od dobrih ljudi. Popolnoma pa pozabijo, da pri brezposelnih ne gre za delitev miloščine in za odpravo revščine ter beraštva, ampak da bo brezposelnosti zavil vrat oni, ki se bo vprašal, kako dati ljudem dela, kako jih napraviti deležne na sadovih človeške produktivnosti — celotnega človeškega dela.

Delazmožen delavec noče miloščine, hoče delo, eksistenco, pravico. Te mu danes nihče ne more prav za prav dati. Vsak podjetnik vidi le sam sebe, le blagajniške knjige in se po njih ravna. — Šibki se bori z močnejšim za obstanek. Zmagajo le najmočnejši in najbolj brezsrčni. V neizmernost gre ta boj. Sreča postavlja zdaj tega, zdaj onega na vrh. Ni regulatorske sile, ki bi krotila nebrzdane nagone posameznikov in družb, ni smotrenega gospodarstva.

Racionalizacija nevzdržno prodira. — Stroj zmaguje v obratu nad človekom. Mnogokje postaja človek odveč. Nekdaj je manjkalo delovnih moči, danes jih je preveč. Ti, ki so odveč, morajo postati brezposelni. Ti so žrtev zasebnega in

bodočnost prisojamo. V to pa je treba gibanja! Ljudem je treba govoriti o ciljnih konzuma, ne pa da se navajajo, da hodijo v njegovo trgovino le radi tega, ker daje dividende oziroma odstotke. **Konzum, ki bo v polni meri vršil svojo nalogo, bo dal s svojim delom najboljši odgovor svojim nasprotnikom.** — Propaganda sicer nekaj stane, toda konzumu je potrebna. Napačno je, če imajo le zadrugni delegati na občnem zboru konzuma priliko videti konzumsko vodstvo in če še takrat slišijo le suhoparna poslovna poročila, ki seveda vsa brez izjeme hvalijo in povzdigujejo vodstvo konzumske organizacije.

Nočemo pa le, da se konzum v sebi konsolidira, ampak smatramo za potrebno tudi, da postane močan člen v verigi organizacije delovnih slojev. Delavski konzum in delavska strokovna organizacija se morata medsebojno podpirati in izpopolnjevati v velikem in v malem, v širokopoteznih akcijah in v lokalnih težavah. Šele potem bomo lahko govo-

rili o smotrenem delu in bomo želi uspehe. Konzumsko vodstvo svoje organizacije ne sme postavljati na svojo številčno premoč, ki naj bi mu dajala odločujočo besedo. Saj če bi dali celotno število na rešetlo, bi videli mnogo dejansko neživiljenjskih ničel in bi konzumsko članstvo v primeri s članstvom strokovne organizacije na tehtnici s skodelico — če govorimo po Prešernu — »visoko gor obstalo«.

Strokovna organizacija je tista, ki gre najgloblje v človeško življenje in najbolj pozna potrebe in ki mora tvoriti središče ljudskemu gibanju. Prav zato pa mora imeti odločujočo besedo v ljudskem gibanju in mora biti korektor naše ure, če kako kazalec ne gre, kot bi moralo iti.

Ne dvomim o tem: Če bomo šli vsi skupaj stvari do dna in priznavali svoje napake ter jih popravljali, bomo uvideli marsikaj, kar nam trenutno ni jasno. Delo, ki bo izhajalo iz volje za ustvarjanje vrednot ljudstvu, bo pa uspešno.

nesmotrenega gospodarstva. Podjetniki prevažujejo skrb za te svoje žrtve na rame karitativnih organizacij, dobrih ljudi in da skrbi javnost zanje. Interes podjetnikovega dobička ne dopušča — »žrtev«. Toda novo vprašanje se poraja: **Kako to, da bi morali skrbeti za kapitalistične žrtve ljudje, ki sami stokajo pod težkimi socialnimi razmerami?** Ali more družba mirno gledati to početje? Ali ni ona končno sama dolžna nositi skrbi zanjo, če ne zna prisiliti podjetnikov k drugačnemu ravnanju in če ji je do javne varnosti in reda? Ali niso vsi državljani ravnopravni? Ali imajo podjetniki predprave?

Posledice racionalizacije je treba regulirati! Ročno in duševno delavstvo ni proti strojem in njihovi uvedbi v obrate. Je pa proti zlorabam. Zato organizirano delavstvo zahteva, da se zniža delovni čas, pri čemer pa višina tedenske ali mesečne mezde ne sme pasti, in da se vključijo v produkcijski sistem na ta način oni, ki so danes brez dela. Če moramo danes reči, da ostaja vsakemu podjetniku od dela in strojev več, kot mu pripada, da mu ostaja levji delež, bi se to kričče nasprotje po skrajšanju delovnega časa omililo.

Mednarodni urad dela bi rad uveljavil 40 urni delovni tednik, belgijska krščanska strokovna organizacija zahteva celo le 36 urni delovni tednik. Prva zahteva gotovo ni pretirana, višje razvite industrijske države pa potrebujejo še večje skrajšanje delovnega časa. Pa vendar vse to nekam čudno zveni, če slišimo, da rudarji TPD ne delajo danes niti po 8 ur na dan, da se bore za 8 urnik, o njihovi dosegi eksistenčnega minimuma pa niti govoriti ne moremo. — Ironija je velika: vsiljen jim je bil skrajšan delovni čas, odzeta pa eksistenco in da dobi tudi sami delež dobička, ki znaša vsako leto po več deset milijonov dinarjev.

Boj delavstva mora iti še dalje, dokler se ne doseže postavljeni cilj: skrajšanje delovnega časa ob ohranitvi oziroma vpostavitvi eksistence ter vključitve brezposelnih v produkcijski sistem. Zeleli bi, da bi ta rešitev problema postala poznana tudi gospodom, ki obiskujejo konference o brezposelnosti. Če se to ne zgodi, bo njihovo konferiranje bob ob steno. Razvoj bo šel mimo njih preko milijonskih žrtev, zgodovina bo pa pisala in storila svojo nalogo. Še to pripomnimo: Te besede pomenijo le prehod. Red bo pa šele takrat, ko bo imelo delo glavno besedo. — ant.

Prvi jubilej nameščenske organizacije

Pred desetimi leti se je osnovala naša stanovska organizacija, ki je registrirana v delavsko-nameščenski zbornici in Ljubljani in včlanjena v Strassbourški krščanski meščanski internacionali. Že kmalu po ustanovitvi je stopila v stik s tovariškimi organizacijami v Jugoslaviji, predvsem s onimi v Splitu in Zagrebu. Toda te zveze so naši organizaciji bile nezadostne in sledila je včlanitev strokovne zveze privatnih in trgovskih nameščencev za Jugoslavijo pri »Fédération Internationale des Chrétiens d'Employés, Strassbourg, kjer je organiziranih preko 850.000 privatnih nameščencev iz nič manj kot 17 držav. S to internacionalo in potom nje smo v zvezi z najvišjo socialno institucijo sveta z mednarodnim uradom dela v Zenevi. S temi registracijami in včlanitvami je postala naša zveza izpeljana, organizatorična celota, ki edina jamči pravilno in sistematično-strokovno delo v organizaciji.

Poročila z delavskih bojišč

Jugoslovanska strokovna zveza

Rudarji

Hrastnik. V »Del. Pravici« št. 47 se je vrnila v dopis glede brezposelnih rudarjev pomota. Pogreška je torej pri: v bližini vasi, namesto pravilno, kakor je bilo v dopisu: v bližnji vasi; nadalje pri: znaša na mesec 270 Din, namesto pravilno: znaša za samca 270 Din, za oženjene pa 40.50 Din več in ne 40—50 Din več.

Črna. Po dolgem času so naši kršćansko misleči rudarji zopet uvideli potrebo, da se nanovo oživi skupina rudarjev JSZ. Ponovno so pristopili v vrste strokovnega pokreta za obrambo rudarskih pravic. Tako se je vršil ustanovni občni zbor skupine rudarjev JSZ v Črni dne 20. novembra 1932. Udeležba res ni bila številčna, vendar pa so novoizvoljeni odborniki pokazali veliko energijo za aktivno delovanje in razmah skupine. Centralo JSZ v Ljubljani je zastopal tov. Kores iz Maribora, kateri nam je v kratkih besedah predložil položaj celotnega delavstva, posebno pa rudarjev. Poročal je tudi o zadnjem nesocialnem postopanju TPD v Laškem. — Nadalje nam je tudi poročal o liniji, ki jo zastopa JSZ, to je, popolnoma delavska in neodvisna. Zato je tudi borba od strani JSZ odločna proti vsakemu izkoriščanju delavskega stanu, ne oziraje se na levo ali desno. To borbo bomo tudi nadaljevali do končne zmage. — Nato je podal poročilo tov. Podojsteršek. Iz njegovega poročila je bilo razvidno, da tudi naš svinčeni rudnik krši kolektivno pogodbo, ki je bila sklenjena leta 1929. — V odbor skupine so bili izvoljeni sledeči tovariši: Podojsteršek, Fr. Rošl, Ivan Keber, Slivnik Rok, Moškal Fr.

Trbovlje. Strokovna skupina rudarjev ima svoje redno predavanje 5. decembra t. l. ob 5. uri popoldne v tajniških prostorih. Predava č. g. prof. Ratej Mirko o socialni vedi (nadaljevanje). Predavanje je obvezno z vse člane. K predavanju vabimo tudi starejše člane Krekove družine. — Odbor.

Pozor! Starši, ki želite govoriti in naročiti za vaše malčke kaj za sv. Miklavža, se oglasite v Zadrugi knjižarni. Lepe knjižice, spominke in vsakovrstne igrčke dobi tukaj ta patron vaših malčkov.

Pa še nekaj. Kakor običajno vsako leto, bo sv. Miklavž z angeli in parklji obdaroval malčke v »Društvenem domu«. Laket brada pa bo na koncu uganjal svoje burke. To bo smeha. Gremo, kaj ne?

Papirničarji

Vevče. Pri nas krize noče biti konec in tudi omiljenje se ne pojavi, četudi meščansko časopisje ve o tem mnogo poročati. Naše delavstvo gleda s skrbjo na bližajočo se zimo, posebno družine s številnimi otroci, ki si ne vedo s čim nabaviti kuriva in tople obleke. Mnogo jih je tudi, ki imajo doma dorasle sinove in hčere, pa jih ne morejo spraviti k primerni zaposlitvi, medtem ko je v podjetju zaposlenih precej žensk, ki spadajo v dom pred ognjišče in vzgoji dece, ne pa v podjetje, kjer odjedajo bolj potrebnim kruh. Sicer je pa naloga mož, da to sami uredijo s svojimi ženami, če je v njih kaj socialnega čuta, posebno še pri dobro situiranih.

Letošnje leto je nekatere oddelke tako prizadela kriza, da so prišli komaj na polovico normalnega zaslužka (N in B stroj) ali pa sploh ne (brusilnica je več mesecev skupaj stala). Brusilnica prejšnji in ta teden stoji. Papirni stroji pa obratujejo ta teden samo

Poročila tovariških organizacij in internacionale nam omogočajo točen pregled v vseh važnejših socialnih in gospodarskih problemih v mejah Jugoslavije in izven nje.

Uspehi desetletnega dela so sicer na zunaj manj vidni, toliko večji so pa v resnici. Potom strokovne zveze privatnih in trgovskih nameščencev za Jugoslavijo imamo svoja močna zastopstva pri vseh važnejših socialnih institucijah, kakor pri: Pokojninskem zavodu za nameščence v Ljubljani, Trgovsko-bolniškem podpornem društvu v Ljubljani, Delavski zbornici v Ljubljani, v Oфициelnem združenju trg. sotrudnikov, t. j. v pomočnikskem zboru in drugih združenjih, ki zasledujejo interese nameščencev. Skratka: niti naše organizacije niso razpletene povsod, kjer je to potrebno in je interes nameščenskega stanu.

Vsi stanovi so združeni in se združujejo v svojih stanovskih organizacijah, da tako lažje bijejo boj za svoje interese in se tako obdržijo na površju v skrbi za obstanek. Enako je potrebno tudi nam, da se okoristimo združenja z dobrinami, ki je po ustavi in društvenem zakonu dovoljeno tudi za nas nameščence. Ne pozabimo tovariši, da je silno potrebno tudi nam velika pažnja in delo, da tako stojimo vedno v pripravljenosti na braniku svojih življenjskih potreb in svojejege nameščenskega standarta.

Očuvanje socialne zaščite, ki je baza miru in narodnega napredka, je naša najvišja naloga in postulat: — Vi tovariši organizirani in neorganizirani pa nas podprite v težkem delu za naše skupne interese.

3 dni. Ostalo delavstvo, kakor delavnice za popravila in oddelki za predelavo papirja so več zaposleni. Najbolj prizadeto delavstvo se je obrnilo na podjetje, če jim ne more dati dela, da naj nudi vsaj kako podporo. Do danes še nismo prejeli odgovora. Kapitalist govori z delavstvom samo takrat, ko se ga boji. Vsekakor pa bo treba nekaj storiti in nekje dobiti sredstva, da se najpotrebnejšim nudi stalna podpora. Občina D. M. Polje je na proračunski seji določila za brezposelne deset tisoč dinarjev, kar je za tak delavski okoliš mnogo premalo.

Vevče. Blagajniški zdravnik dr. Derč sprejema v ordinacijo vse bivše člane okrožnega urada, ki so radi brezposelnosti izgubili članstvo in tudi vpokojene papirničarje. Vse te sprejema in daje zdravniške nasvete brezplačno, seveda, zdravl jim pa na račun OUZD ne sme pisati. Saj je že to dovolj, če upoštevamo, da vsaka ordinacija pri privatnem zdravniku stane najmanj 40 Din. Gospodu zdravniku vsa čast za toliko socialnega čuta.

Viničarji

Št. Ilj v Slov. goricah. Zadnji čas je v tukajšnji skupino pristopilo novih članov, kateri bodo zmogni voditi skupino v borbi za pravice viničarjev. Le pogumno naprej!

Kaniža. Tov. Nedok Alojz je bil primoran zahtevati viničarsko komisijo zoper svojega gospodarja, ker mu je ta odvzel vse seno in ker mu ne izplača nagrade. Posredovanje tajništva SZV iz Maribora je gospodar enostavno odklonil. Viničarski red pa mora zmagati in s tem tudi viničarjeva pravica.

Pekre. Zoper sklep viničarske komisije v Hrastju dne 2. novembra 1932, ki jo je predlagal vinogradnik in katera je obsodila viničarja tov. Čuriča Antona za izselitev, je ta vložil po strokovni organizaciji tožbo. Dne 13. avgusta 1932 se mu je služba pravilno odpovedala. Dne 15. septembra pa se mu je ponudilo službovanje še v nadalje, kar je tudi sprejel; že 20. oktobra pa se mu je ponovno odpovedalo ter se hoče to smatrati za pravomočno in redno odpoved. S komisijo je hotel gospodar, Nemeč iz Dunaja, viničarja izgnati. Pa ne bo šlo tako. Ni vzroka po viničarskem redu, zato tudi nihče ne more viničarja predčasno, torej pred 11. novembrom 1933 več izganjati.

Zg. Hoče. Radi službene odpovedi brez vzroka od strani uprave Vetrinjskega dvora v Mariboru našemu tov. Gorišku Antonu je bila zoper sklep viničarske komisije tozadevna razprava pri sodišču. Vetrinjski dvor je zastopal odvetnik dr. Leskovar, viničarje pa odvetnik dr. Ravenikar. Viničarju se je dala pravica do nadaljnjega bivanja v poslopju vetrinjskih. Vendar pa je v takih slu-

čajih soglasje med gospodarjem in delavcem skoraj nemogoče, zato se bo tov. Gorišek najkasneje do spomladi rajši izselil, čim bo dobil primerno službo. Zahteval pa še bo, kar ima dobiti; predvsem nagrado. Če smo organizirani, se pač ne da z nami tako postopati, kot se to komu hoče.

Sv. Miklavž pri Ormožu. Gerlica Mihael je po strokovni organizaciji vložil predlog viničarske komisije zoper svojega delodajalca Kikla iz Salovec. — Zahteva za dva ogona krompirja, kar je imel obljubljeno, pa ni dobil. Premalo je imel deputatne zemlje, kot mu gre za dva oralni vinograd. Tudi 2500 komadov kolja je spravil v vinograd letos, dobil pa zato ni nič. Seveda tudi nagrado hoče imeti, ki pa bo v tem slučaju za gospodarja bolj globa, zakaj pa se ni maral z viničarjem sporazumeti, kakor je pogodba in viničarski red. Tako je, ko je sila najhujša, vsak išče zavetja v organizaciji, potem pa mi organizirani le nekaj smo, čeprav nas včasih kje imajo kot »mokra vrano«. Mi smo mi! Le držimo skupaj.

Svetinje. Viničarji Fischerauerja se že vse leto sem pritožujejo, da ne dobijo redno izplačanega svojega zaslužka. Neke listke kot nakaznice jim daje gospodar, da si z njimi kupujejo nujne potrebščine v trgovini g. Petovarja v Ivanjokovih. Pravijo prizadeti viničarji, da bi nekatere stvari dobili drugod ceneje, pa tja ne morejo, ker jim gospodar ne da denarja, nasprotno pa so prisiljeni vse kupovati v tej trgovini. Strašen je ta udarec za ubogega viničarja, če pomislimo, da prvič ima znižan že itak ničnostni zaslužek, katerega vse leto skoraj ne dobi, drugič pa ne more kupovati, kjer bi dobil ceneje. Sedem je teh viničarjev, pa se nobeden ne upa oglašiti zoper tako postopanje. Kjer ni organizacije, tam je pač viničar brezpravna raja. Zatorej bo še marsikje treba biča, ki bo dotične viničarje nagnal v skupnost samoobrambe, če nočejo vzeti konca. Vinogradniki pa tudi vedo, zakaj toliko stanovski organizaciji viničarjev nasprotujejo. Ali je res nujno potrebno, da morajo radi enega mnogi toliko trpeti ter siromaštvu in šikane prenašati?

Ljutomer. Celih trideset let je viničaril tov. Slana Ivan na enem gruntu in eni vinogradniški rodbini. Vse moči in ves boljši del življenja je zapustil tukaj. Odšel je praznih rok, umakniviši se drugim, mlajšim močem. Po organizaciji je predložil prošnjo vinogradniku dr. E. Schwarzu v Ljutomeru, da naj mu prizna in izplača vsaj za tri leta zakonite nagrade po viničarskem redu, katere vsota, 1800 Din, itak zdaleka ne odtehta nagrade, ki po čutu pravčnosti gre enemu za tridesetletno službo. Bomo videli!

Preveč nas je, bi se takoj zadelo vsakemu, ki bi poslušal pogovore kmetov tam pri Sv. Trojici v Slov. goricah, kako so letos v spravljanje sadja plačevali delavce po 12 do 15 Din pri celi hrani in še jih dobiti ni bilo. Ali tam ni krize? Bo že, toda moralna

kriza ni tolika kot pri nas v ormoško-ljutomerskih goricah, kjer se pač zahteva, da naj delavec dela kar brez plače in brez hrane. Do 7 in 8 Din komaj plača naš kmet in vinogradnik, pa ga še hoče kar »vrag vzeti«. — Nihče še ni prišel zato ob posestvo, ker je preveč delavcem plačal.

Nameščenci

Članom Strokovne zveze privatnih in trgovskih nameščencev za Jugoslavijo. Ker je le premnogo zaostankov v plačevanju članarine, s tem opozarjamo vse tovariše, da sigurno plačajo zastanke ali vsaj akontirajo na račun zaostale članarine. Opozarjamo na tozadevne določbe v naših pravilih glede plačevanja članarine. Naj bo to uspešen opomin in hkrati prošnja, ker le v redu in točnosti je napredek organizacije. Kdor ne more plačati članarine po blagajniku, naj zahteva od uprave potrebne položnice.

Kemični delavci

Ljubljana. Kakor smo že v zadnji številki »Delavske Pravice« napovedovali popolno obstanitev kemične tovarne v Mostah, se je žal ta napoved le prekmalu uresničila. Za 6. december je odpovedano delo celotnega delavstva te tovarne. Delavstvo še tudi danes nima nobene pozitivne jasnosti o vzrokih ustavitve obratovanja. Obratno vodstvo v zadnjem času argumentira ustavitve tovarne s tem, da tovarna za izdelavo aluminija, ki se nahaja nekje v inozemstvu, zaradi pomanjkanja vodne moči ne more obratovati in da zato produkti kemične tovarne zastajajo. Prvotno pa se je slišalo, da tovarna ustavlja obratovanje radi reparatur, ki so nujno potrebne. Obratno vodstvo si je pri tem nadelo glavno nalogo, da delavstvo zadovoljivo odpravi na način, da vsak delavec podpisuje izjavo, da se zadovoljuje oziroma da ne ugovarja odpovedi. To naj bo za nagrado delavstvu za njegovo pošteno in naporno delo.

V nedeljo, dne 27. t. m. se je delavstvo zbralo na sestanku, ki ga je sklicala Jugoslovanska strokovna zveza. Sestanka se je udeležilo precejšnje število delavcev. Namen tega sestanka je bil v glavnem ta, kako delavstvu pomagati iz težkega položaja, pred katerim se nahaja. Na sestanku je prišlo tudi par delavcev iz marksističnih vrst z očitnim namenom, da motijo stvarnost in resnost sestanka. Sodrugi pa niso dosegli svojega namena, pač pa so prejeli pošteno lekcijo od vseh navzočih. Delavstvo jim tega koraka ne šteje za zlo, ker ve, da njihovo početje izvira iz obupa nad potapljanjo se marksistično barko v kemični tovarni. Sodrugi naj vedo, da je delavstvo začelo z lastnimi možgani misliti.

Jugoslovanska strokovna zveza se je v zadevi ustavitve obratovanja obrnila na lastnike te tovarne in jim predložila položaj delavstva ter jih opozorila na važne posledice ustavitve te tovarne za delavstvo. Gospodje

Upton Sinclair:

DOLARJI

roman

(Naslov v izvirniku: Mountain City)

Zadnja peč je bila za poletje osnažena, Jed ni imel nič več dela in ni vedel, kako naj plačuje Lizi? Po tej ljubezenski pojedinji pri kanclerju bi pa prav mirno in prav lahko šel k njemu in ga prosil pomoči; a kaj naj od tega pričakuje? Stari gospod bi ga kam priporočil za kosca in za iztepavanje preprog in Jed bi s težavnim in napornim delom služiti pet in trideset centov na uro. Ali naj poletje res tako preživi?

Neka misel ga seveda ni hotela popustiti. Zdaj ima priliko, da lahko še enkrat stopi v hišo Claudija M. Warrenerja; pustili ga bodo — da, saj bi celo moral to in poročati! Ali naj to lepo priliko pusti brez haska mimo, — samo zato, ker je kancler Saybuck imel Warrenerja za slabega človeka? Jeda ni zanimala Warrenerjeva morala, ampak njegov denar; in ali njegov denar morda ni bil dober? »Pecunia non olet,« je dejal rimski cesar. In pred kratkim je robat vseučiliški profesor po ameriškansko ponovil pri neki priliki: »Le sem z vašim umazaniam bogastvom!«

Kancler je bil star možek, ki se je hitro razgrel in ki je svoje ideje jemal resno. Jed je bil pa mlad in trd in bi mu nikdar ne padlo v glavo, da bi se trafil zaradi političnih nauk. Ali ni v Zionu delal pri uredništvu »Star« in tam pogledal politiki za hrbet? Ena stranka ima službe in časti in si deli plen, druga stranka pa skuša to doseči. Vsaka pa z raznimi preklarijami dviga vrtince prahu, da bi zakrila, kaj prav za prav počenja; vsaka si izbere stališče in načela — Jed pa je v vsem skupaj samo salo.

Če je mislil na prizor z Warrenerjem, je zapazil, da ga je stari gospod ves pogovor skoraj nepretgoma smešil. A prav, Jed si ni zaradi tega delal sivih las, če je to spadalo k poslu. Vedel je, da mu ne bo treba več dolgo, pa se bo znašel v svetu. Potem ga ne bo nihče več smešil. Zdelo se mu je, da je Warrener dobričina, morda se celo malce sramuje te zlobne potegavščine, ki jo je igral z ubogo podeželsko revno, morda čuti dolžnost, da ga je treba poplačati — torej mu je treba dati prilike.

Muha starega gospoda, njegova Ahilova peta je bila tista zadeva z agrarno reformo; seveda bi moral Jed izvedeti, kaj je prav za prav to. Ker ni čutil pravega veselja, da bi

izpraševal o tem v vseučiliški knjižnici, je šel v mestno in zahteval od nevedne mlade gospodične, ki je sedela v sobi za sezname, naj mu da kake spise o agrarni reformi. Prinesla mu je knjigo z naslovom »Napredek in uboštvo«, ki jo je izdala Bog ve katera propagandna družba. Jed si jo je izbral, ker je bila drobna in v pol ure je vedel že vse bistveno o tej zadevi. Ti ljudje so zahtevali, da naj država z davki pobere ves vrednostni prirastek zemlje, da se na ta način uniči spekulacija z zemljišči. In to je tudi prav in lepo, če človek nima nič zemlje, ali pa če ima toliko denarja, da si lahko dovoli šalo, da zavrže svojo zemljo. Jedu se agrarna reforma ni zdela nevarna, ampak samo neumna. Proučaval jo je tako vneto, da bi bil lahko delal izpit v tistem tečaju za petdeset tisoč dolarjev, ki se na univerzi Mountain City nikdar ne bo rešil. Potem pa se je nekega dne znova odpravil in odšel do peččenaste palače na Fremont plaži, ne da bi Lizi količkaj črnil o moralnem tveganju, ki ga je s tem vzel na svoje rame.

II.

»Mrs. Warrenerja ni doma,« je dejal Butler.

»Naročil mi je, naj kanclerju Saybucku nekaj sporočim in ga potem obvestim,« je rekel Jed.

»Mislim, da bo kmalu doma, sir,« je spoštljivo odvrnil možak. »Ali bi počakali?«

Jed je hotel čakati. Sedel je na stol v velikem vestibulu, ali kako se je že tista stvar imenovala. Mož je odšel in ga pustil sredi umetnin. Najbrž so mu tako zaupali! Sicer je bil Jed prav za prav tudi tat, a kradel je samo misli in občutja. Pogledi so mu blodili s predmeta na predmet in si lastili sto in sto podrobnosti. Nekega dne bo Jed vedel prave besede za to in bo lahko to in ono omenil kar tako mimogrede, ko da se je rodil v gosposki hiši. Vedel bo, da klavir ni »velik« ali »majhen«, marveč da je klavir ali pianino. Poznal bo razliko med perzijskimi in kitajskimi preprogami in bo vedel, koliko je vsaka vredna. Vedel bo, ali pričakujejo od njega, da se bo potikal po hiši in si vse zaklade ogledoval, ali pa je bolj odlično, če mirno sedi in kroti radovednost.

Vrata so se odprla in prikazal se je mr. Warrener. »Halo, Rusher,« je rekel prijazno, odložil klobuk in aktovko, ki jo je nosil pod pazduho, podal Jedu roko in ga vedel v knjižnico. Potem se je z globokim vzdihom zgrudil v naslanjač, kakor da je truden, in je potegnil dve cigari iz žepa. »Kadite?«

»Ne, sir, hvala,« je dejal Jed.

»Potem boste štedili denar,« je opomnil oni. Ker njemu ni bilo treba štediti, si je prižgal cigaro in opazoval obiskovalca z občudujočim pogledom. »No, kaj bo novega?«

»Govoril sem s kanclerjem, mr. Warrener.«

»In kaj pravi?«

¹ Denar ne smrdi, naj pride od koder že.

delodajalci do sedaj še niso odgovorili na to spomenico. Iz nekaterih okoliščin pa bi se moglo sklepati, da so lastniki te tovarne na podlagi omenjene spomenice dali obratnemu vodstvu gotova navodila, katera pa nam tudi niso znana. Vsekakor bomo budno zasledovali ta manever inozemskih kapitalistov in si zapomnili njihovo igranje z usodo našega delavstva.

Delavska mladina

Vojnik. Z našo širiteljsko akcijo počasi napredujemo. S starejšimi ne gre; pravijo, da imajo pomisleke proti borčevstvu. Zato bomo organizirali vajence in krdele Stražark. Dosegli smo že prve uspehe. Program pa je velik. Kolikor ga ne bomo izvedli v Vojniku in s starejšimi fanti, ga bomo v okolici z mladino.

Maribor. Dolgo smo molčali. Pa saj tudi nismo imeli kaj poročati. Sedaj smo pa začeli tudi pri nas. Nočemo, da bi bila štajerska metropola zadnja. V nedeljo 27. novembra

Rudarjeva dolžnost in pravica

»Delavska Pravica« je strokovni list, ki zastopa vsesplošne delavske interese, ne oziraje se na levo in desno. List je zastopnik vseh ponižanih in teptanih od današnje kapitalistične družbe, zato mora pisati in čutiti delavsko. Bodriti in spodbujati mora delavstvo, poleg tega prinašati čtivo, iz katerega si delavec lahko ustvarja objektivno sodbo v svojih dolžnostih in pravicah. Tudi rudar se mora zavedati vseh svojih dolžnosti in po tem uravnati svoje korake. Ako bo hodel rudarski proletarijat po dosedanjih cestah, ne bo niti za las zboljšal svojega položaja. Še poslabšal ga bo. Zakaj?

Kako misli danes rudar? V pretežni večini pričakuje, da ga bo do prave in pravične življenjske možnosti dvignil kdo drugi. Misli si, da bo za njega storil vse potrebno njegov zaupnik ali odbornik kake strokovne organizacije, če je dotični sploh odganjan. Žalostno je, da se mora konstatirati tako dejstvo. Toda je tako. Objektivno opazovalec ne more iti preko tega. Rudarskega proletarijata je v dravski banovini okrog 12 tisoč. Organiziranega je danes 3125. Torej dve tretjini neorganiziranih. Razumljivo je, da nimajo organizacije tiste udarne sile, ki bi jo lahko imele. Tudi zakoniti zaupniki so brez potrebne moralne opore delavstva.

Nekaj praktičnih dokazov. Premnogokrat je izjavil delodajalec zaupniku: »Koga in koliko pa zastopate? Vi vendar ne morete tolmačiti mnenja vseh delavcev!« To se pravi, saj za vami ni sile in organizacije, na katero bi se zamogli opirati. Zopet žalostno dejstvo. Ali tako je! Zaupnik ali odbornik organizacije je tako rekoč zvočnik, skozi katerega govori delavska masa, in sicer ali njegova zavednost ali nezavednost. V gorenjem slučaju nezavednost. Vsa avtoriteta zakona, na katerega se zaupnik sklicuje, ne pomeni nič. Kajti če ni tožnika, ni sodnika.

P. Francé Ačko:

Kristus in krščanstvo

(Nadaljevanje.)

Po načelih historičnega materializma bi pač Kristus, kakor vsi drugi ustanovitelji verstev, iskal sodobni družabni ustroj, obstoječe duševno razpoloženje in na tem zgradil svoj verski sistem. A to je ravno enostavnost historičnega materializma, ki zanika vsako duhovnost ter jo kratkomalo zenači z materijo oz. uči, da je samo emanacija možganov. Po tem načelu Kristus nič drugega ni, kot revolucionar proti farizejem, ki je moral prestati kazensko justifikacijo. Ta perspektiva je hudo enostranska, kakor je hist. materializem enostranski. (Relativnost resnice, s a m o g o s p. razmere delajo ideje itd.). Ako je vse samo naravnost mohamedanski fatalizem, vse samo krut razvoj, nujnost, in je vsako sodobno socialno stališče le absolutna faza nujnega razvoja, le čemu toliko razburjenja nad kapitalizmom? Potemtakem je kdaj bil čas, ko so bile ekonomske prilike tako proketo trapaste, da je bil kapitalizem enostavno upravičen. In kdaj je bil ta čas? Za časa Mojzesa, ki je imel natanko tako fin nos za pravičnost, kot le kateri modernih socialnih ekonomov. Za časa Kristusa, ki je kapitalizem bičal? Kdaj? Če je kapitalizem samo nujna faza ekonomskih prilik, tedaj je kapitalist kvečjem revež, ki je popolnoma po nedolžnem cepnil v to lužo — radi nujnosti razvoja! Kakor Pilat v Credo! Je samo neizbežna žrtev nujnosti. Kvečjem

smo imeli sestanek, na katerem smo se po-vojevali. Rudar se danes pritožuje in govorili o nadaljnjem delu. Začeli smo pozno, pa menda tudi nikjer niso imeli toliko zaprek kot pri nas. Živi borba!

Širiteljska akcija. Delavska mladina si je postavila program dela. Za letošnjo jesen naj bi bila glavna naloga širiteljska akcija. Seveda pri tem ne sme drugo delo zaostati. Hočemo močno organizacijo. Posamezni kraji so si postavili število, ki ga hočejo doseči. Tako je širiteljska akcija postala plemenita tekma dela v službi organizacije. Koliko so dosegli? Vrhnika 100%, Huda jama 50%, D. M. v Polju 36%, Trbovlje 30%, Ljubljana D. Z. 21%. To so najboljše. Čast jim in priznanje! Seveda niso povsod enake razmere in težkoče. Vendar že to kaže, da organizacija raste in da so fantje na mestu. Tem čast!

Krekova družina Sv. Peter v Ljubljani. Dramatični odsek naše družine uprizori v nedeljo, dne 4. t. m. ob 8 zvečer v društveni dvorani igro »Babilon«. Vstopnice se bodo delile ves dan pred predstavo in pri večerni blagajni. Vabimo naše prijatelje! — Odbor.

Zopet novo dejstvo. Uradno je ugotovljeno, da producira naš rudar dnevno 900 kg premoga in je z ozirom na evropsko produkcijo na sedmem mestu. Plače pa so v akordu 50 Din dnevno, tako da je s plačami na enajstem mestu. Zopet, zakaj tako? Prav zaradi tega, ker naš rudar ne zna ceniti to, kar zna ceniti rudarji v Angliji, ki so plačani dnevno v akordu Din 124-08 ali v Nemčiji, ki je plačan Din 112-07 dnevno v akordu. Ako pa gledamo življenjski indeks, pa vidimo, da je v teh navedenih državah nižji za 19-04% nego pri nas, torej zaslužek za 60% višji, izdatki pa za 20% nižji. Zakaj ima rudar v Angliji ali Nemčiji toliko boljši položaj? Zaradi tega, ker si ga zna s svojo delavsko zavestjo ustvariti. Pa bi morda kdo trdil, da tudi tam niso vsi organizirani. Res je, ali za skupno delavsko zavest in potrebo pa stori tam neorganizirani več nego pri nas nekateri organizirani. Eno potrebo vidi vsak delavec, in sicer: če gre za dobrobit delavskega stanu, stori, kar je njegova proletarska dolžnost. Skupnosti ne škoduje nikdar.

Kaj pa stori naš rudar za skupnost proletariata? Nič. Nekaj dokazov. Prav v zadnjem času, ko vsa rudarska podjetja odpuščajo starejše delavce, se takoj javljajo mlajši. Tudi kmetje hočejo stopiti v delo! Mi smo že opetovano podudarili, da kmet ne spada k industriji, ker ga lahko redi grunt. Namesto da bi rudarji in vsi delovni sloji dvignili svoj protest proti povečanju brezposelnosti, jo še množe.

Ali stori rudar kaj zase? Tudi toliko kot nič. In zakaj? Če delaš za skupnost, delaš zase. Interesi delavstva so skupni, ki so pa vendar odvisni od poedincev. Miselnost splošnosti se odraža zlasti v zakonodaji. Tudi delavska zakonodaja je odvisna od tega. Pravilnik brat, sklad. Je tak, kakršni so rudarji. Rudarski zakon iz bivše Avstrije je zastarel. Novi bo tak, kakršnega si bodo rudarji iz-

pomilovanja in — usmiljenja vredni... Še to ne! Saj je vse tako proketo nujno! Čemu potem na dunajskem stadionu sijajna karikatura: »Kapital vlada množicam? (Prim. Cank. koledar 1932, stran 109). Materija, atomi so »večni« in nujno skombinirajo tu kapitalista, tam socialist, tam budista, tu fašista. Čemu sovražiti to, kar je itak nujno! Neizbežno? Saj bo razvoj že zasukal v drugo smer! V vsem tem tiči nasprotje teoretičnega hist. materializma in praktičnega življenja. Spontani odpor mas zoper kapitalizem je tako nerazločljiv! Toda ta odpor ni samo boj za želodec, za kruh — je veliko več izraz človeku vrojene pravičnosti, enakosti, kar je pa zase že etična, netvarna vrednota, gonilna sila socializma, nadtvarna in duhovna sila! (K temu se je priznaval socialist in Engelsov osebni prijatelj E. Bernstein). Na take in še druge prasile je naslonil Kristus svoj nauk, zavzel ostro fronto do zanikanja teh in je hotel samo čistega človeka, ne čisto — žival! Ali ni v luči kršč. socializma obsodba kapitalizma veliko bolj uničujoča, ko priznava človeku svobodo odločitve, kateremu kapitalizem ni nujno zlo, ampak v svojih načelih, počelih in izrastkih s v o b o d e n, torej n e n u j e n o d p a d o d v e č n i h, človeku že od Boga urejenih zakonov. Je sad material. človeka, ki ga je v to pahnili še paganski liberalizem. Pri kapitalizmu govorimo o krivdi in le tedaj je možno razumeti (upravičeno) ogorčenje delavstva nad njim! Človek je svoboden, se svobodno odloči. Kajti če je vse skupaj le nujnost,

potem ne storimo nič posebnega, ako se trudimo za zmago pravice in enakosti. Saj je potem končno tudi to le — nujnost. Smo le zobek na kolesju vedno se vrtečega svetovja. In delavec je dosedaj trpel zato, k e r j e n u j n o ! Razloži delavcu to nujnost histor. materializma — potem pa glej, da jo še pravočasno ubrišeš! Človek po naravi čuti pozitivnost pravice, da dela nekaj objektivno dobrega, ko pošteno dela, ko dela za splošno zmago pravice. Če tega čuta ne bi bilo, bi kapitalist lahko mirno ostal brez skrupelnov to kar je. Socialno vprašanje je v prvi vrsti moralno-etično vprašanje, meščanska buržuazija je ta pojmi zmedla! Kristus je prinesel blagovest pravice, je zopet razpalil ogenj (človeku vrojene) pravice, ki sta jo materialistični rimski buržuji in jeruzalemski farizej — spačila. (Rimsko pravo). Trditev, da je krščanstvo gibanje siromašnih slojev, drži le v toliko, ker so ti sloji vedno bolj sprejemljivi za višje kulturne in verske vrednote, kakor demoralizirana buržuazija. (Prim. »Veseli vinograd« v Ljubljani). — V siromašnih slojih je našel vedno odziv. In ga bo še! S par puhlimi frazami zoper farje in Cerkev se evangelij ne bo umaknil »konkretnim tuzemskim ciljem«. Ampak jih bo izčistil in povečal. Z. g. Klicarjevimi člankom smo pa obogateli na nadaljevanju buržujske liberalne struje glede na puhlo versko gonjo. Ta pečat se ga neizbrisno drži. »Ata Narod« je te reči vse bolje razumel. Presneto važen mora biti evangelij, da se vanj tako za-

ganjajo! Vsem sličnim gonjačem pa povemo tole: *Ko bi bila vsa Cerkev popolnoma gnila in kapitalistična, bodo čisti evangelij prevzeli novi, sveži rodovi, neokuženi od efišuskega duha. Zato je evangelij dovolj močan! Verujemo v vstajenje proletarijata, ki bo Kristusa vse drugače, vse bolje doumel, ker bo Kristus vstal v njem po Golgoti, ker bo v njem previval Kristus izčiščen vseh zgolj človeških navlak in form.* Dixi!

do tega časa bo vedno tako kot je in še slabše. Kajti kapital je organiziran in se organizirano bori za svoj dobiček. Vsak stan ali razred se bori za svoj obstanek, to je ono, kar pravimo borba v življenju.

(Dalje.)

Doma in po svetu

Nov volivni zakon je predložila vlada narodni skupščini. Istočasno je bil predložen tudi nov zakon o zborovanjih in govorih. Predlagane izpremembe niso bistvene.

Škofovska konferenca v Zagrebu je sprejela kot resolucijo oster protest proti tistim, ki napadajo sv. očeta in katoliške svetinje, v drugem delu pa priporoča duhovnikom in vernikom dobrodelnost v sedanjih stiskah gospodarske krize.

Kmetijska družba v Ljubljani naj bi se na predlog članov bivše Samostojne kmetijske stranke depolitizirala na ta način, da bi se pretvorila v gospodarsko zadrugo.

Poljsko-rusko pogodbo o nenapadanju ne bo ratificiral poljski parlament, pač pa samo predsednik republike, čeprav bi vlada dobila za ta predlog v sejni opoziciji in ogromno večino. Vlada se hoče bržkone izogniti raznim morebitnim izpadom v parlamentu. More pa biti to tudi prvi javni znak neiskrenosti s strani Poljske, da te tako pomembne pogodbe ne ratificira od ljudstva kolikor toliko svobodno izvoljen parlament, ampak predsednik republike, ki je vendar eksponent le ene stranke. — Pripravlja se tudi trgovinska pogodba med Rusijo in Poljsko.

Francosko-ruska pogodba o nenapadanju bo prav tako, kakor poročajo, kmalu zrela za podpis. Vrše se že zaključna pogajanja.

Romunija pa je po svojem novem zunanjem ministru sploh prekinila pogajanja z Rusijo. Titulescu je namreč te dni izjavil v parlamentu, da je odklonil pogajanja na sedanji osnovi. Gre za Besarabijo, katere Rusi ne bodo nikoli prepustili Romunom, ker je to ruska zemlja, katero so Romuni ukradli, če-

prav se lahko sklicujejo na to, da so jim jo velesile priznale. Rusi je niso odstopili.

Nemčija še vedno nima nove vlade. Hitler je odgovoril na naročilo predsednika Hindenburga, da mu ni mogoče sestaviti vlade, ki bi imela v parlamentu večino in naj mu zato poveri predsednik sestavo neparlamentarne vlade, kar pa je bilo odklonjeno. Zatem je dobil nalog za sestavo parlamentarne vlade predsednik kat. centra prelata Kaas, ki pa tudi ni imel uspeha. — Socialni demokrati so se postavili v ostro opozicijo, vendar se računa z možnostjo, da bi pod nekimi pogoji podpirali tudi predsedniško vlado, ki bi se naslonila še na centrum in nacionalce. Hitler je proti vsaki vladi, ki je ne bi vodili narodni socialisti. Centrum pa je za razne možnosti vedno manj. Komunisti so s svojimi 100 poslanci seveda izven vsake kombinacije: — Krščanski socialisti so se že pred prejšnjimi volitvami odločili za izven parlamentarno borbo. Izdali so parolo za stvaritev skupne borbe vseh levičarskih socialističnih strank, za enotno napadalno črto vsega proletarskega razreda, da se strmo glavi kapitalizem in izvede socialistična revolucija. Zanje je le-ta predpogoj vsakega uspešnega dela za stvaritev nove družbe.

Med Avstrijo in Madjarsko bo podpisana trgovinska pogodba, s katero si nudita pogodbenici velike medsebojne ugodnosti.

Amerika je odgovorila na prošnjo evropskih držav, da zahteva 15. decembra točno plačilo. Evropa pa odgovarja, da bi to pomenilo novo poostritev krize, katere bi prav tako zadela tudi Ameriko.

Organizacija mladih intelektualcev

Sodobne kritične življenjske razmere so živo zadele tudi našega inteligenta. Danes imamo tudi inteligentni proletarijat, inteligentno brezposelnost. Po desetih, petnajstih letih študija v težkih gmočnih razmerah prihaja absolvent učiteljska ali univerze iz dežja pod kap. Podobno se dogaja tudi drugim, ki so obiskovali strokovne sred. šole. Dokler je namreč študiral, je užival podpore v dijaških kuhinjah in domovih, razne olajšave itd. Student se prerine že kako »skozi«. Zdaj vsa ta študentska zaščita ob diplomu preneha, študent dobi na-

slov učitelja, profesorja ali kogarkoli in z njim — živi! Vržen je pod milo nebo, na cesto. Podpora v doma je medtem že zdavnaj odrekla. Vedno nove redukcije, zniževanje proračuna itd. — to so vse pojavi, ki mu ne dajejo niti malo upanja na skorajšnje zaposlitev. Dve leti je že jez v državne službe zaprt. Zdaj si pa predstavljajte v kakšno bedo je pahnjen marljivi diplomirane, ki je s študijskimi uspehi zadostil v polni meri vsem predpisom. Celo leto, morda še dve in več leži njegova prošnja za nastavitev nerešena in za bodoče — prav nič upa-

V. Eržen:

Iz hrastniške kronike

Bralce »Delavske Pravice« bo gotovo zanimalo, kako se je v teku časa razvijal Hrastnik, ki je danes središče razne industrije, kakor rudnik, kemična tovarna in steklarna. Vsa ta podjetja imajo za seboj že pestro preteklost. Iz prvih skromnih početkov so zrastle do sedanje velikosti, tako da zaposlujejo na stotine delavcev. Le žal, da splošna gospodarska kriza ni prizanesla in se obratovanje omejuje, število brezposelnih pa raste. Začnimo torej pri rudniku, ki zaposluje tačas okoli 700 delavcev in 60 nameščencev. Prvi začetki segajo do leta 1807, ko so bili prvi lastniki podjetja Hoffele, Schönbucher, Ragoš, Luzner in pozneje, okrog leta 1854, pl. Bruck. Ta je ustanovil »Tržaško rudniško delniško družbo«, katere obrat je bil še zelo majhen. Premog so takrat odpravljali težko in na preprost način. Vozili so ga do Save, od tu pa potem s čolni proti Ljub-

nja, nič trdnosti. Šolski obrat se reducira, da pri tem trpi ves pouk, že nastavljen učne moči se preobremenjujejo do onemoglosti. Pri tem se ne pomišlja, če trpi vzgoja, če postaja vsa višja in najvišja duhovna kultura »luksus«, da, celo se prav nič ne pomišlja, da vsa ta črna atmosfera uničujoče vpliva na mladega inteligenta-idealista! Kako naj ta mladi človek, ki je zadostil vsem zahtevam javnega življenja, sploh živi, kaj še, da bi si kar je v teh letih normalno — omišljal družino! Socialne prilike se ne upoštevajo, povsod vlada zadevni kaos. Ali res ni rešitve za to naraščajočo brezposelno inteligenco in je brez zagovora obsojena v smrt? Marsikaj bi se kljub temu kritičnemu in žalostnemu položaju za vse naše javno življenje dalo izboljšati, če bi bilo več strnjivosti, jasnosti, organiziranosti. Ročni delavec ima danes svojo močno strokovno organizacijo. Ustvarile so jo razmere, ki danes silijo tudi vsakega delavca, da si jo omisli čim prej, ako noče, da se razmere poslabšajo še tam, kjer bi se z organizira-

no močjo lahko izboljšale. Starejše generacije so danes napram prizadeti najmlajši skoraj brez vsake besede, brez dejanja. Zato si bomo ustvarili organizacijo sami. Vedno je še zgodovina pritrčila reku, da je »v slogi moč«. Zato se obračamo do vseh sotrpinov, da se zavemo in odzovejo našemu klicu!

Naša organizacija »Zveza mladih inteligentov«, ki stopa danes v življenje, naj dobi mesta povsod, kjer vzdihuje naš sotrpin. V močni, složni skupnosti se bomo potegovali za svoje pravice, pa tudi protestirali proti socialnim krivicam kakor vzgojnim pogreškam, ki se dogajajo danes v našem javnem kulturnem svetu, s članki, spomenicami, predavanji in resnim delom. Društvo bo tako, kakor si ga bomo ustvarili mi v razmerah in se ga oklenili. Zato še enkrat: **Sodeluj slednji naš sotrpin!** Naš program je stanovski, zato pa socialno-vzgojni in narodno-kulturni. **Gre za interese bodočih generacij, za interese nas vseh, za interese naše kulture!**

Priljubljeni odbor.

Za demokracijo zadružništva

Predlogi za občni zbor Prvega delavskega konzumnega društva v Ljubljani.

Na skupščini ljubljanskih prodajalen našega konzuma dne 15. oktobra 1932 sem stavil predloge za spremembo pravil, o katerih naj sklepa zadružni občni zbor.

Predlogi so naslednji:

Pri § 4. naj se dostavi: Če je v enem kraju ali mestu več prodajalen oz. skupin, tvorijo člani vsake prodajalne skupine zase.

§ 30. naj se glasi: Načelstvo obstoji iz pet do sedem zadružnikov, izvoljenih na občnem zboru, ki izvolijo izmed sebe načelnika, podnačelnika, tajnika, blagajnika in preglednika.

§ 42. naj se glasi: Nadzorstvo obstoji iz 5 članov, ... (mesto iz 8 članov. Ostalo ostane).

§ 53. naj se glasi: Skupščina je sklepčna pri vsaki udeležbi, če je bila vsaj 14 dni preje razglašena v listu JSZ in »Domoljubu« ozir. v glasilu krščanske kmetijske stanovske organizacije z določenim dnevnim redom.

§ 56., prvi odst., naj se glasi: Glasuje se na način, ki ga sprejme skupščina.

V § 66., drugem odst., naj se glasi prvi stavek: Glasuje se za dviganjem rok, vstajanjem s sedeža ali na kak drug običajen način, ki ga določi občni zbor.

§ 58. naj se dostavi pri prvem odstavku: Potrdilo se mora izstaviti po oblaščenem v roku 7 dni po skupščini.

§ 74. naj se glasi: Vse spore, ki izvirajo iz društvenega razmerja med člani in organi društva, rešuje razsodišče, ki se sestavi za vsak slučaj posebej na ta način, da imenuje vsaka stranka v razsodišče po dva zastopnika. Petega člana, predsednika razsodišča, imenuje nadzorstvo zadrage.

ljani. Te čolne je moralo vleči po več konj ali volov. Ker je bilo tako odpravljano premoga počasno, zato je začelo rudniško vodstvo razmišljati o železnici, ki bi vezala rudnik s Savo. To se je zgodilo leta 1852, torej baš pred 80 leti. Od tega časa dalje pa se je začelo v naši dolini novo življenje. Prvotno je imel rudnik zaposlenih komaj 10 do 20 rudarjev, ki so izkopavali premog kakor na pr. krompir. Leta 1857 je naraslo njih število že na okroglo 170 in eno leto pozneje celo na 400. Razumljivo je, da je s številom rudarjev rastla tudi produkcija premoga. Rudnik na Ojstrem se je pričel mnogo pozneje kakor hrastniški in sicer šele leta 1857. Delničar rudnika na Ojstrem je bil med drugimi tudi Dunajčan Sarg, ki je poznan kot izdelovatelj zobne kreme Kalodont. Premog iz Ojstrega so spravljali preko griča Spitzberg na postajo po žični železnici, ki je bila prva v bivši monarhiji. Ko se je leta 1873 spremenila hrastniška premogokopna družba v Trboveljsko premogokopno družbo, je kmalu prišel v njeno posest tudi rudnik na Ojstrem. Ta je opustila žično železnico, razširila rudniški železniški tir ter odvažala tudi premog iz ojsterškega rudnika. Pred dobrima dvema letoma se je obrat ponovno razširil, ko se je na mestu stare separacije — »ribežen«, kakor se je nekdaj točno izrazil — zgradila nova, moderna. (Dalje.)

Pritožbe glede razlage pravil in poslovnika ter pritožbe proti sklepom načelstva rešuje občni zbor, ki pa mu mora razsodišče predložiti svoje mnenje.

K § 53. pripominjam, da more razglaševati zadrage skupščine tudi po svojem glasilu, če ga ima. To se lahko naknadno dostavi. Poleg gornjih sta bila stavljeni še dva predloga, ki ju ne vzdržujem, ker nista v popolnem soglasju z društvenim zakonom. Predlagana sprememba pravil ima namen dati vodstvo in upravo zadrage v roke le zadružnikom samim. Člani naj bodo tesno navezani na konzum.

Končno bi si dovolil staviti občnemu zboru še delno spremembo poslovnika, v katerega naj se vstavi, da se mora sklicati v slučaju, da nastane proti vodji prodajalne nezaupanje radi poslovnih zadev, razsodišče, v katerega bi imenoval poslovodja dva zastopnika, dva pa bi se izvolila na izredni skupščini iz vrst članstva, dočim bi predsedoval razsodišču delegat prodajalne, ki bi ga načelstvo kot takega potrdilo. Načelstvo bi naj napravilo proti poslovodji potrebne korake šele po predložitvi mnenja razsodišča.

Razvedelo se je, da je sklican občni zbor za četrtek dne 15. decembra 1932. Ta dan se mora smatrati za neprimeren, ker se delavskim delegatom sploh ne bo mogoče udeležiti občnega zbora. Ali naj pridejo le gospodje in morda še obrtniki? Zakaj se je sklical občni zbor na delavnik, je nepojmljivo. Pričakujemo, da bo načelstvo preložilo občni zbor na eno decembrskih nedelj.

Valant Milan,

član prodajalne — Florijanska ulica v Ljubljani.

To in ono

Javen shod v Trziču, ki je bil napovedan za nedeljo 27. novembra, se ni mogel vršiti. Krivda ni na naši strani.

Trbovlje. Tukajšnja Krekova knjižnica si je za zimsko sezono nabavila lepe pripovedne in znanstvene knjige, posebno so prikladne za mladino. Knjižnica je odprta vsak četrtek od 4—5 popoldne in vsako nedeljo od 9—11 dopoldne. Zima je čas za čitanje. Čitajmo in se izobražujemo. Knjižnica naslovlja prošnjo na vse one, ki imajo v svojih omarah polno knjigo in so še neprečitane, da jih podarijo knjižnici za svoje mladoletne člane, ki hrepene po znanju in čitanju. Vsi, ki Vam je delavska mladina in njena izobrazba pri srcu, priskočite na pomoč in oddajte odvišne knjige na naslov: Krekova knjižnica, Loke 253, Trbovlje I. Za vsako knjigo stotera zahvala. Dobrotnike bomo objavili v listu »Delavska Pravica«.

Hrastnik. Vnema in trud, s katero vprizarja dramatični odsek Slov. kat. izobraževalnega društva na Dolu pri Hrastniku v kratkih intervalih diletantske predstave, zaslužijo vso pohvalo. Saj bi bilo pa tudi škoda, če bi ostal oder, na katerem je mogoče vprizariti velike igre, neizrabljen. Mladine, ki ima veselje do odra, je dovolj, imajo agilnega režiserja, torej dani so vsi pogoji za dvig gledališke umetnosti.

Da bo pa oder svoj namen izpolnil ozir. da se bo vsaj nekoliko približal nalogi, ki jo ima, da namreč izobrazuje in vzgaja v neprisljeni obliki diletante kakor publiko, zato priporočamo, da se vprizarjajo času primerne igre. Začetek naj bo točen, kakor je napovedan. Igralci naj pazijo, da bodo kretneje in besede v skladu, izgovarjava pa dovolj glasna in razločna s potrebnim poudarkom in ne prehitra. To so nekateri nedostatki, ki se jih opazi skoraj pri vseh igrah, pa naj nastopijo domači igralci ali pa gostje. — Torej le korajžno naprej!

Iz statistike OUZD v oktobru

Povprečnina članov: moških 49.973 (— 12.038), ženskih 27.960 (— 2.603), skupaj 77.933 (— 14.641); bolnikov: m. 953 (— 228), ž. 638 (— 223), skupaj 1591 (— 451); odstotek bolnikov: m. 1.91 (+ 0.01), ž. 2.28 (— 0.52), skupaj 2.04 (— 0.17); povpr. dnevna zavarov. mezda Din m. 27.32 (— 2.19), ž. 18.04 (— 1.71), skupaj 23.99 (— 2.30); celokupna dnevna zavarovana mezda Din m. 1,365.448.— (— 464.758.80), ž. 504.500.— (— 99.141.60), sk. 1,869.948.— (— 563.900.40).

Številke v oklepajih () pomenijo prirast »+« oz. padec »—« od lanskega leta, t. j. od oktobra 1931.

Tudi v oktobru se je gospodarska kriza omilila zlasti proti koncu meseca. Enoletni padec števila zavarovanih delavcev je znašal:

meseca	junija	15.738
julija	16.625	
avgusta	18.251! (maksimum!)	
sept.	17.687	
oktobra	14.641	

Zboljšanje gospodarske krize tekom meseca oktobra pojasnjuje sledeča tabela padcev števila zavarov. delavcev:

Datum	Padec zavarov. napram letu	1931	1930
1. X.	16.325	21.793	
5. X.	16.167	21.994	
10. X.	15.733	21.951	
15. X.	14.674	21.495	
20. X.	13.997	21.583	
25. X.	14.002	21.613	
30. X.	12.030	20.879	

Zdravstvene razmere zavarovanega delavstva ne izkazujejo v oktobru nobenih posebnosti.

Tudi nazadovanje delavskih plač popušča z zboljšanjem gospodarske krize. Padec povpr. dnevne zavarovane mezde napram prejšnjemu letu je znašal:

junija	Din 1.84
julija	„ 2.20
avgusta	„ 2.41
septembra	„ 2.42! (maksimum!)
oktobra	„ 2.30

Celokupna dnevna zavarovana mezda vseh zavarovanih delavcev je padla v oktobru za 563.900.40 Din (v septembru pa za 661.683.60) Din.

Socialna in gospodarska politika

Krščanske strokovne organizacije v Nemčiji k političnemu položaju. Centrala delavske organizacije je izdala po nemških volitvah proglas sledeče vsebine:

Volilno glasovanje je prineslo vladi nezaupnico. Tej more slediti le eno:

PRVA DELAVSKA HRANILNICA IN POSOJILNICA

REGISTROVANA ZADRUGA Z OMEJ. ZAVEZO V LJUBLJANI (DELAVSKA ZBORNICA)

Sprejema hranilne vloge in daje posojila najugodnejše. | Uradne ure od 8—12 in od 15—16. —

TOVARISI, VLAGAJTE V SVOJ LASTNI ZAVOD!

Umik v korist vladi, ki bo navezana na ljudsko voljo. Krščanske strokovne organizacije opozarjajo v odločni uri. To pravico si prisvajajo kot najmočnejša državotvorna sila v času splošne gospodarske in politične krize.

Papenova vlada si je stavila za nalogo boj proti komunizmu. Njeno nesocialno stremljenje v delu in besedi pa je peljalo k uničujočemu radikalizmu.

Organizacija se obrača na vse odgovorne stranke in kroge, da postavijo proti (Papenovi) vladi ustvarjajoče sodelovanje. Obrača se tudi na Hindenburga, da upostavi pravno stanje in da dá socialni volji ljudstva odgovarjajoče mesto. Nov razpust parlamenta bo radikalizem še poostiril!

Novo izvoljeni parlament mora stopiti čimprej v akcijo in da izpelje naloge, ki jih ljudstvo nalaga. Le tako bo Nemčiji zagotovljen napredek.

Delavstvo pa naj okrepljuje krščanske strokovne organizacije, organizirano moč nemškega delavstva, bojevnice edine za svobodo, pravico in socialni dvig delovnega ljudstva.

Pravičen delodajalec. Velepodjetnik je poslal enemu svojih ravnateljev, ki mu je svetoval, da bi se reducirale delavske plače za četrtno, takole pismo:

»Zahvaljujem se Vam za dobro misel in gospodarski nasvet, ki ga pa ne morem sprejeti, ker morajo ubogi delavci že itak slabo živeti. Vendar pa Vašega nasveta ne bom popolnoma sprejel, temveč ga bom preizkusil najprej pri Vas. Zato Vam bom znižal plačo za letnih 1000 goldinarjev s pridržkom, da se čez eno leto zopet javite in mi sporočite, če je to znižanje plače delovalo na Vas koristno ali škodljivo. V prvem slučaju bom znižal Vašo plačo še za polovico in povsod hvalil Vaše gospodarstvo in ravno tako postopal tudi pri vseh onih, ki se bodo še javili.«

Vsi delavci bi bili veseli, če bi čuli kaj več o takih pismih in bi slišali, da se znižujejo predvsem prejemki bolje situiranih ljudi, ne pa njihovih. Zato ves respekt pred gorenjim piscem, o katerem se je naknadno zaznalo, da je bil bivši pruski kralj Friderik.

Zaposleni so na dan z dvema markama, plača pa gre tudi na 1.20 marke in še nižje. Strokovne organizacije so se že izjavile, da more postati to nevarno, ker sta 2 marki najmanj, kar vsakdo potrebuje. Od mladca se ne more zahtevati, da bi najprej zastoj delal, potem pa bil še lačen.

Naša internacionala. Seja predsedstva internacionala je dne 15. novembra obravnavala pravni položaj krščanskih strokovnih organizacij po nekaterih državah.

Predsedstvo je z zadovoljstvom ugotovilo, da se novi ravnatelj Mednarodnega urada dela zvesto drži potov, ki jih je ubral pokojni A. Thomas. Novi ravnatelj je takoj ob svojem imenovanju pozval obe internacionali, da sodelujeta z uradom.

Ker se bo kmalu vršila pri MUD tehnična konferenca radi znižanja delovnega časa, bo obravnavala to vprašanje seja odbora internacionala, ki bo 3. in 4. januarja v Kölnu.

Zadnje vesti

Rudnik požira ...

V premogovniku Hrastnik, v rovu Ojstro se je zgodila težka nesreča. 29. nov. dopoldne je eksplodiral v rovu motor, ki odvažal iz rova nakopani premog. Radi tega je nastal požar, ki je zajel med drugim materialom tudi nakopani premog. V trenutku nesreče je delalo v rovu 16 rudarjev, ki niso slutili kakšna katastrofa jim grozi. Ogenj je razširil po rovih dim in plin. Nesrečneži so seveda takoj zapazili, kaj je. Skušali so se rešiti. Toda le deset jih je prišlo živih iz rova. Šest rudarjev je postalo žrtev težkega poklica. Mrtvi so: Martin Drnož, oženjen in oče dveh otrok. Franc Skornšek, zapuščena žena in enega otroka. Ignacij Jazbinšek, oženjen in oče dveh otrok. Vinko Speiser, Blaž Arhac in Janko Babič. Vsi samski. Ves Hrastnik, pa tudi Trbovlje žaluje. Rudarska oblast je že uvedla preiskavo. Več prihodnjic, ker je dospela vest o tej grozni nesreči že po zaključku lista.

Čitaj „BESEDO“!